

За відсутності заповіту матері, її частку отримував за законом той з дітей, на чиєму дворі знаходилося її майно і при кому матір проживала. Якщо мати-вдова вдруге виходила заміж, то призначався опікун над майном неповнолітніх спадкоємців з найближчих родичів, у тому числі вітчим. Майно передавалось опікуну при свідках; за виконання своїх обов'язків опікун мав право користуватись доходами з майна опікуваних, а в разі втрати частини спадщини відшкодовував збитки спадкоємцям.

Аналізуючи процес становлення нотаріату в українському праві, можна стверджувати, що його генезис було започатковано в Київській Русі. Подальший його розвиток продовжено за часів Литовсько-Руської держави, який базується на підвалинах, закладених Руською Правдою і звичаєвим правом, а також під впливом польського, німецького права, а також рецепційованого римського та візантійського права.

Сергій Валерійович Цукан – студент IV курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КАТУВАННЯ ТА ІНШІ ВИДИ «НЕНАЛЕЖНОГО» ПОВОДЖЕННЯ: ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Сучасний розвиток світової спільноти спрямований на дотримання прав людини та виконання державами вимог щодо зведення до мінімуму порушень у цій сфері. Та все ж проблема безкарності викликає занепокоєння через велику кількість скарг, які отримують в останній час міжнародні правозахисні організації, зокрема Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). У них йде мова про випадки, коли держави не притягують належним чином до відповідальності осіб, які вдаються до катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження.

Стаття 3 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод вказує: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводження або покарання» [1]. Дане право є абсолютним та означає, що за жодних обставин воно не може бути порушене. Так у справі «Аксой проти Туреччини» Суд зазначив: «Навіть за наявності найбільш скрутних обставин, якими є боротьба проти організованого тероризму або злочинності, Конвенція абсолютно чітко забороняє катування чи нелюдське, або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання [4, с.22].

Вирішуючи питання щодо кваліфікації видів «поганого» поводження, забороненого статтею 3 Конвенції, Суд посилається на Декларацію ООН про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких,

нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Відповідно до ст. 1 Декларації «катування» означає дію, за допомогою якої людині навмисне спричиняється сильний біль або страждання, фізичне чи психічне, з боку офіційної особи чи з її підбурювання з метою отримати від цієї людини або третьої особи інформації чи визнання, покарати її за дії, які вона вчинила або у вчиненні яких вона підозрюється, чи залякати її чи інших осіб... Катування являє собою обтяжений і навмисний вид жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання [2]. Враховуючи положення Декларації та практику ЄСПЛ (справи «Аксої проти Туреччини», «Айдін проти Туреччини», «Селмуні проти Франції», «Міхєєв проти Росії» та ін.), можна зробити висновок, що для катування характерно:

- заподіяння сильного фізичного болю чи душевного страждання (інтенсивність фізичного чи психічного насильства);
- має безпосередній характер (застосовується безпосередньо до потерпілого);
- переслідування, як правило, конкретної мети – отримання зізнання, свідчень, покарання чи залякування або будь-яка причина, яка ґрунтується на дискримінації.

На відміну від катування, нелюдське поводження охоплює більш широкий спектр варіантів «поганого» поводження: якщо катування – це навмисне спричинення болю чи страждання, то нелюдське поводження – це не лише навмисні дії; крім того, катування має певну мету (отримання зізнання, примушення до вчинення певних дій тощо), нелюдським може бути поводження, що не переслідує жодних цілей. Наприклад, у справі «Кінан проти Великої Британії» держава була визнана винною в порушенні статті 3 – нелюдське поводження – на тій підставі, що її органи не проявили належної турботи щодо заявника.

Крім того, нелюдським поводженням можуть бути визнані екстрадиція, видача та висилка, якщо їхніми наслідками є: жорстокі страждання хворої людини висилка до країни, у якій особі реально загрожує жорстоке поводження чи покарання з боку приватних осіб чи держави або смерть [3].

Останнім видом «неналежного» поводження є таке поводження/покарання, що принижує гідність, якщо воно спонукає потерпілого діяти проти своєї волі і совісті, викликає в нього почуття страху, пригніченості, неповноцінності, здатне зламати його фізичний та моральний опір, принижує чи ображає його гідність (наприклад, справи «Гонгадзе проти України», «Іванчук проти Польщі», «Рамішвілі і Кохреїдзе проти Грузії»). Ілюстрацією поводження, що принижує гідність, яке завдало певних душевних страждань і підпадає під дію ст. 3 Конвенції, може слугувати Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Валасінас проти

Литви», де затриманого чоловіка примусили роздягнутися догола, незважаючи на присутність працівників – жінок [4, с.23].

Отже, можемо зробити висновок, що судово практика ЄСПЛ розмежує форми жорстокого поводження. Так, катуванням є нелюдське поводження, метою якого є одержати інформацію чи зізнання або ж здійснити покарання. Нелюдським поводженням або покаранням є таке поводження, яке навмисно спричинює тяжке психічне чи фізичне страждання, що за даних обставин є невинуватим. І останнім видом жорстокого поводження або покарання є таке, що принижує гідність та характеризується почуттям страху, пригніченості чи безпорадності, які здатні образити та збентежити особу, і можливо, зламати її фізичний та моральний опір.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
3. Охота Я. В. Визначення «жорстокого поводження» / Я. В. Охота // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 372-376. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_4_91.
4. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики: Навчальний посібник/ А. О. Червяцова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 308 с.

Людмила Ігорівна Чумак – курсант III курсу факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Геннадій Геннадійович Дедурін** – доцент кафедри
українознавства Харківського національного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ 70-Х РР. ХІХ СТ. ТА ВИЗРІВАННЯ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Аграрна реформа 1861 р. та подальші ліберальні реформи, що були здійснені протягом 1860-х – 70-х рр., здебільшого проводились без урахування місцевих особливостей різних частин імперії, зокрема і України. За таких обставин, природно, що протидія окремих регіонів